

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ

Проаналізовано публікації, присвячені проблематиці підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах. Виявлено невирішені суперечності сучасної фахової підготовки у відповідному контексті. Сформульовано проблему підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах. Визначено перспективні шляхи вдосконалення навчального процесу студентів напряму 6.010202 “Спорт (за видами діяльності)”, а також першочергові напрями подальших досліджень.

Ключові слова: майбутні тренери-викладачі, дитячо-юнацька спортивна школа, виховна робота.

Однією з ефективних ланок позашкільної освіти України виступають дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ), які сприяють розвитку здібностей вихованців в обраному виді спорту, їхньому оздоровленню, забезпеченню змістовного відпочинку, а також інтеріоризації ними суспільних цінностей.

Серед різноманітних аспектів діяльності ДЮСШ важливу роль відіграє виховний аспект, на що вказано в ряді державних документів (Закон України “Про позашкільну освіту” (2000); Указ Президента України “Про національний план дій щодо реалізації державної політики в сфері фізичної культури й спорту” (2006); Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу” (2008); Наказ Мінмолодьспорту України “Про організацію навчально-тренувальної роботи ДЮСШ” (2009) та ін.).

Проте виконання ДЮСШ покладеної на них державою й суспільством місії утруднюється тим, що виховний процес у цих закладах часто виступає необов’язковим доповненням до тренувального процесу. При цьому спорадична та нескоординована виховна робота тренерів-викладачів лише завадить гуманістичному вихованню юних спортсменів [5].

Запорукою подолання зазначеного недоліку є підготовленість тренерів-викладачів ДЮСШ до виховної роботи, яка формується, насамперед, на етапі професійної освіти. Утім, відповідній підготовці майбутніх тренерів-викладачів (студентів напряму 6.010202 “Спорт (за видами діяльності)”) на профільних факультетах заважає низка суперечностей, зокрема, між:

– задекларованими як цільовий орієнтир професійної спортивної освіти вміннями з виховної роботи тренера-викладача та усталеними традиціями орієнтації змісту цієї освіти на вузькоспеціалізовану спортивно-методичну, технічну й фізичну підготовку студентів;

– вимогами професійної діяльності тренерів-викладачів ДЮСШ до високого рівня сформованості в них навичок ефективної поведінки в конк-

ретних педагогічних ситуаціях і дефіцитом методів професійної підготовки, спрямованих на формування та розвиток виховних умінь, адаптованих до специфіки конкретних видів спорту;

– необхідністю комплексного оцінювання готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ та браком надійного, об'єктивного, адекватного діагностичного інструментарію.

Метою статті є визначення стану розробленості проблеми підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах, а також прийняття (на основі результатів аналізу наукових джерел) рішення про проведення дослідження з відповідної проблематики.

Підґрунтя для вирішення зазначених суперечностей закладено в наукових працях Р. Клопова [3], А. Свасьєва [11], Л. Сущенко [12], у яких визначено й обґрунтовано основні принципи, цільові орієнтири, логіко-змістові схеми базової професійної освіти майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ.

Разом із тим, аналіз публікацій показав, що розроблені на сьогодні теоретичні концепції та практичні методики не можуть бути використані для створення цілісної системи підготовки майбутнього тренера-викладача до виховної роботи у ДЮСШ без суттєвого доопрацювання.

Остання теза ґрунтується на результатах аналізу наукових публікацій із визначеної проблематики, авторами яких висвітлено: педагогічні умови формування різних аспектів професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів (М. Буренко [1], В. Пономарьов [9], Т. Чопик [15]); педагогічні умови формування різних аспектів психологічної готовності тренерів-викладачів (О. Хуртенко [14]); досвід використання активних методів навчання у професійній підготовці фахівців галузі фізичної культури і спорту (О. Ємець [2], Є. Павлюк [8]); теоретичні й методичні основи формування професійно-педагогічних якостей майбутніх тренерів-викладачів із різних видів спорту (В. Левків [4], В. Назаренко [7], С. Сальникова [10], Т. Тищенко [13]).

Про недостатню розробленість проблематики підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ свідчить також аналіз протоколів Ради з координації наукових досліджень АПН України, який дає змогу констатувати, що за останні десять років відповідного дослідження так і не було розпочато.

Водночас на сьогодні започатковано й виконано низку досліджень, присвячених підготовці до виховної роботи: фахівців пожежно-рятувальної служби (А. Демченко); інженерів-педагогів (С. Погребняк); офіцерів системи МВС України (С. Іщенко, П. Червоний); офіцерів ВСУ (О. Михайлишин); учителів загальноосвітніх шкіл (О. Волошина, Г. Кашкарьов, Б. Нестерович, Н. Олійник, О. Онищенко, Н. Пуспеліна, О. Титунь); учителів фізичної культури (Л. Арефьєва, Є. Захаріна); соціальних педагогів (О. Рачек).

Відповідно до загальних традицій педагогічних досліджень стратегія нашої статті має відтворюватися в послідовності таких процедур:

- визначення теоретичного й категоріально-термінологічного підґрунтя як основи для пізнавальних дій;
- операціоналізація предметної сфери “Готовність майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах” шляхом створення технологічного конструкту;
- концептуалізація предметної сфери “Підготовка майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах” шляхом створення відповідної моделі, яка б адекватно відображала засоби, методи, способи, прийоми, а також алгоритми відповідного педагогічного процесу;
- верифікація гіпотез, пов’язаних із підготовкою майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах [6].

Формулювання загальної стратегії дослідження у вигляді наведеної методологічної схеми значно полегшило формулювання його наукового апарату, складовими якого виступають мета, об’єкт, предмет і гіпотеза.

Як мету дослідження нами визначено наукове обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у ДЮСШ у базовій професійній освіті. Для її досягнення поставлено такі завдання:

- проаналізувати сучасний стан проблеми підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ;
- уточнити зміст професійної якості “готовність майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ”;
- визначити необхідні й достатні педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ;
- розробити методичну систему підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ подати її у вигляді моделі;
- розробити методику оцінювання готовності майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ;
- експериментально перевірити доцільність упровадження методичної системи підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ.

Об’єктом дослідження виступатиме процес фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ, а його предметом – педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ.

Гіпотеза дослідження сформульована в такому вигляді: підготовка майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у ДЮСШ стане більш ефективною в разі створення таких педагогічних умов:

- визначення параметрів готовності до виховної роботи майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ з урахуванням специфіки їхнього виду спорту;
- розширення змісту професійно орієнтованих дисциплін шляхом введення компетентнісно орієнтованих змістових модулів;

– використання нетрадиційних форм лекцій, спрямованих на набуття студентами когнітивної основи готовності до виховної роботи в ДЮСШ;

– інтеграція набутих знань у логіці майбутньої педагогічно-професійної діяльності за рахунок упровадження на практичних заняттях системи контекстних вправ;

– реалізація взаємодоповнювальних методик контролю, орієнтованих на оцінювання професійних знань, психологічних і професійних якостей майбутніх тренерів-викладачів в аспекті їхньої готовності до виховної роботи в ДЮСШ.

Досягненню мети й вирішенню поставлених завдань буде сприяти використання комплексу методів дослідження:

– теоретичних: аналіз і систематизація наукових джерел із проблематики професійної освіти майбутніх тренерів-викладачів для з'ясування рівня опрацювання проблеми, визначення понятійно-категоріального апарату, вибору перспективних ідей, що становитимуть підґрунтя авторської концепції; моделювання процесу підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у ДЮСШ;

– емпіричних: спостереження за процесом професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів; анкетування працюючих та майбутніх тренерів-викладачів із подальшим експертним оцінюванням отриманих даних; перевірка ефективності авторського діагностичного інструментарію на репрезентативних вибірках майбутніх тренерів-викладачів; педагогічний експеримент для підтвердження ефективності розробленої методичної системи;

– статистичних: ранжування, стандартизація, визначення основних статистичних показників, крос-табуляція, порівняння даних за статистичним критерієм Манна-Уїтні.

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження передбачає, що уперше теоретично обґрунтовано й розроблено педагогічні умови, методичну систему та модель підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ; уточнено дефініцію готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ, критерії та показники цієї готовності; удосконалено навчальний процес студентів напряму 6.010202 “Спорт (за видами діяльності)”. Подальшого розвитку набуватимуть наукові положення компетентнісного та контекстного підходів у фаховій підготовці тренерів-викладачів ДЮСШ.

Сподіваємося, що практичне значення одержаних результатів передбачає розроблення й упровадження в навчальний процес низки компетентнісно орієнтованих змістових модулів професійно орієнтованих дисциплін; підготовку й упровадження в освітній процес контекстно орієнтованих методичних рекомендацій з підготовки тренера-викладача ДЮСШ до виховної роботи; розроблення засобів встановлення рівня готовності майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ.

Таким чином, загальним результатом проведеної нами попередньої роботи стали такі **висновки**.

1. У системі фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів дитячо-юнацьких спортивних шкіл існують невирішені суперечності, що негативно впливають на їхню готовність до виконання виховної функції в професійній діяльності.

2. Проблема підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах на сьогодні розроблена недостатньо, що зумовлює актуальність дослідження у відповідному напрямі.

3. Результати дослідження, спрямованого на набуття майбутніми тренерами-викладачами готовності до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах, мають сприяти вдосконаленню змісту професійної освіти студентів напряму 6.010202 “Спорт (за видами діяльності)”, зокрема, шляхом упровадження низки компетентісно орієнтованих змістових модулів професійно орієнтованих дисциплін; контекстно орієнтованих методичних рекомендацій з підготовки тренера-викладача ДЮСШ до виховної роботи; засобів встановлення рівня готовності майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ.

Перспективним напрямом наших подальших наукових зусиль є визначення критеріїв та показників готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Список використаної літератури

1. Буренко М. С. Формування фахових компетенцій майбутніх тренерів-викладачів у процесі вивчення циклу професійно-орієнтованих дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Буренко Марина Сергіївна. – Запоріжжя, 2012. – 224 с.

2. Ємець О. Активні методи навчання в фізкультурній освіті / О. Ємець // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. – № 2–3. – С. 56–58.

3. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : монографія / Р. В. Клопов. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – 386 с.

4. Левків В. І. Тенденції розвитку системи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів зі спортивних ігор у вищих навчальних закладах / В. І. Левків // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2014. – Вип. 3 к (45). – С. 107–111.

5. Мазін В. М. Організація виховного процесу у дитячо-юнацьких спортивних школах: теоретичне підґрунтя, концепція, методична система / В. М. Мазін // Актуальні питання фізичного виховання учнівської та студентської молоді: теорія і практика : монографія / за гол. ред. О. В. Отравенко ; авт. кол.: Т. С. Бондар, В. М. Мазін та ін. – Старобільськ : ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2015. – С. 40–89.

6. Мазін В. М. Процесуально-методологічна схема дослідження проблеми організації виховного процесу у дитячо-юнацьких спортивних школах / В. М. Мазін // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). – 2013. – № 8 (267). – Ч. 1. – С. 138–145.

7. Назаренко В. В. Деякі чинники формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах із плавання / В. В. Назаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. “Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт” : зб. наук. пр. / за ред. Г. М. Арзютова. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 3К (45) 14. – С. 188–192.

8. Павлюк Є. О. Концепція підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах / Євген Олександрович Павлюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". – 2013. – № 2 (8). – С. 187–193.

9. Пономарьов В. О. Формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера з атлетичної гімнастики у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Пономарьов Валентин Олександрович. – Запоріжжя, 2010. – 20 с.

10. Сальникова С. В. Структура та вміст професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів з аквафітнесу / С. В. Сальникова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 5 (30). – С. 273–278.

11. Сватъев А. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності : автореф. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / А. В. Сватъев. – Запоріжжя, 2013. – 43 с.

12. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2003. – 442 с.

13. Тищенко Т. Б. Особливості формування професійно значущих якостей майбутніх тренерів-викладачів з волейболу у вищих навчальних закладах / Т. Б. Тищенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. / редкол. В. П. Андрущенко та ін. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 12 (39) – С. 130–135.

14. Хуртенко О. В. Формування у майбутніх організаторів-тренерів психологічної готовності до прийняття рішень у екстремальних ситуаціях : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Хуртенко Оксана Вікторівна. – Хмельницький, 2008. – 22 с.

15. Чопик Т. В. Дієвість педагогічних умов і моделі розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки / Т. В. Чопик // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / редкол.: І. С. Руснак (наук. ред.) та ін. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2013. – Вип. 654. Педагогіка та психологія. – С. 182–193.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2015.

Надтока А. А. Постановка проблемы подготовки будущих тренеров-преподавателей к воспитательной работе в детско-юношеских спортивных школах

Проанализированы последние публикации, посвященные проблематике подготовки будущих тренеров-преподавателей к воспитательной работе в детско-юношеских спортивных школах. Выявлены нерешенные противоречия современной профессиональной подготовки в соответствующем контексте. Сформулирована проблема подготовки будущих тренеров-преподавателей к воспитательной работе в детско-юношеских спортивных школах. Определены перспективные пути совершенствования учебного процесса студентов направления 6.010202 "Спорт (по видам деятельности)", а также первоочередные направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: *будущие тренеры-преподаватели, детско-юношеская спортивная школа, воспитательная работа.*

Nadtoka O. Problem Statement of Preparation of Future Coaches for Educational Work at Youth Sports Schools

The article deals with the problem actuality of preparation of future coaches for educational work at Youth Sports Schools. The author analyzes different publications within the

issue as well as protocols of the Interagency Council for the Coordination of Research of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine and, as a result, there is insufficiently highlighted problem dedicated to the preparation of future coaches for educational work at Youth Sports Schools. It has been found unresolved contradictions of modern professional training in the context of the preparation of future coaches for educational work at Youth Sports Schools.

The author focuses on the thesis strategy due to resolving certain contradictions. Moreover, the scholarly apparatus is presented that integrates goals, objectives, object, subject, hypothesis and research methods. The article also presents promising ways for the improvement of the learning student process of the direction of preparation 6.010202 'Sports (by activities)' such as: the introduction of a number of competence-oriented content modules within professionally oriented courses; context-oriented methodological guidelines for the preparation of coaches for educational work at Youth Sports Schools; means to establish the level of readiness of the future coaches to educational work at Youth Sports Schools. Among prospects for the further research there is the determination of readiness criteria and indicators of future coaches for educational work at Youth Sports Schools.

Key words: *future coaches, Youth Sports School, educational work.*